

Hrunamannahreppur
b.t. Rúnars Guðmundssonar skipulagsfulltrúa
netf. runar@utu.is

Efni: Umsögn um deiliskipulagstillögu vegna Leppistungna á Hrunamannafrétti

Náttúruverndarsamtök Suðurlands (NSS) hafa kynnt sér deiliskipulagstillögu vegna Leppistungna á Hrunamannafrétti. Auglýsingin hefur verið til kynningar á vef Umhverfis- og tæknisviðs Uppsveita, www.utu.is, frá 15. janúar 2020 með athugasemdafrest til 5. febrúar 2020.

Vegna hlutverks Skipulagsstofnunar við yfirferð deiliskipulagstillagna skv. 42. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 verður henni sent erindi með afriti þessarar umsagnar þar sem henni verða kynntir þeir form- eða efnisgallar sem NSS telja vera á henni. Þá munu samtökin óskað eftir því við Skipulagsstofnun skv. 3. mgr. 3. gr. laga um umhverfismat áætlana nr. 105/2006 að hún taki ákvörðun um það hvort deiliskipulagsáætlunin skuli falla undir gildissvið laganna, þegar hún er skoðuð í samhengi við áður auglýstar deiliskipulagstillögur á Hrunamannafrétti, sem nánar verður komið að í athugasemdunum

I. Samhengi við áður auglýst deiliskipulög á Hrunamannafrétti og athugasemdir NSS vegna þeirra

Þann 18. desember sl. voru auglýst níu ný deiliskipulög vegna skálasvæða á Hrunamannafrétti, auk breytingar á því tíunda. NSS sendu ítarlegar athugasemdir við þau og bentu m.a. á að meta þyrfti þau í samhengi.

Svæðin eru öll á miðhálandi Íslands og innan þjóðlendna. Um er að ræða áætlanir að vel ríflega fjórföldun leyfilegs byggingarmagns á miðhálandinu á umræddum svæðum, með þeirri auknu umferð sem henni fylgir. Gera samtökin alvarlegar efnislegar athugasemdir við áformin, auk athugasemda við form skipulaganna.

Deiliskipulagið fyrir Leppistungur verður ekki fjallað um án þess að setja hana í samhengi við hinar tíu. Með tilkomu hennar eykst byggingarmagn enn og gera NSS kröfu um að áformin öll séu metin í samhengi.

1. Afstaða auglýstra deiliskipulagstillagna er ekki sýnd á uppdrætti

Samtals ellefu deiliskipulagstillögur vegna Hrunamannafréttar hafa nú verið auglýstar. Engin þeirra sýnir þó staðsetningu deiliskipulagssvæðis í samhengi við næsta nágrenni eða stöðu þeirra innan aðalskipulags með neinum viðhlítandi hætti, né heldur sýna tillögurnar afstöðu þeirra hverrar til annarrar. Þetta er í ósamræmi við einn megintilgang skipulagslaga skv. 1. gr. þeirra; að tryggja vernd landslags, náttúru og menningarverðmæta og koma í veg fyrir umhverfisspjöll og ofnýtingu, og er einnig í ósamræmi við skyldu skv. lokamálslið 1. mgr. 5.5.3 gr. skipulagsreglugerðar nr. 90/2013 til að láta samhengi deiliskipulagstillögu við næsta nágrenni koma skýrt fram, þar á meðal með sérstökum yfirlitsuppdrætti ef með þarf. Svokallaður „Skýringaruppdráttur“ í deiliskipulagstillögunum í mælikvarðra 1:6000 (þar sem fá eða engin örnefni eru merkt og ekkert samhengi tillögunnar skýrist) uppfyllir fráleitt umrædd skilyrði í þessu tilviki, enda er um að ræða tillögu að deiliskipulagi í óbyggðum þar sem skýringa er þörf á mun víðtækara samhengi en sýnt er í tillögunum. Þessi óskýrleiki veldur

Því að ógeringur er fyrir almenning að gera sér grein fyrir þýðingu eða samhengi tillagnanna, hvað þá heildarsamhengi þeirra.

Dragi Hrunamannahreppur ekki tillögurnar allar til baka, leggja NSS til að þær fari í nýtt kynningarferli skv. 1. mgr. 40. gr. skipulagslaga þar sem bætt verði úr þessum ágalla.

2. Víðerni og landslag

Umferð myndi aukast, húsagerð yrði frjáls og víðerni myndu skerðast án þess að kortlagning hafi farið fram og mat hafi verið lagt á það.

Í kafla 5, Umhverfisáhrif, kemur fram að áhrif deiliskipullögunnar fyrir Leppistungur, sem og hinna áður auglýstu, á ásýnd og landslag eru metin neikvæð. Einnig segir þar að „Hægt er að draga úr áhrifum á landslag og ásýnd með því að útlit mannvirkja sé samræmt og litaval sé þannig að þau falli vel að landinu umhverfis“. Undir það má taka, en NSS benda á að ekkert er fært fram í skipulagstillögunum sem byggir undir ályktunina – og nauðsynlegt er að undirbyggja ákvarðanir sem þessar mun betur. Þá færi betur færi á því að gera umrædda mótvægisáðgerð að skilyrði og fjalla um hana í kafla 4, Almennir byggingarskilmálar, þegar raunverulegar athuganir hafa farið fram á grunnástandi óbyggðra víðerna, sem og því með hvaða hætti þau myndu skerðast.

NSS telja einkar varhugavert að stefna að framkvæmdum sem fá slíkan dóm sem getið er í tillögunum. Hér skal það sagt, að ábyrgð Íslendinga gagnvart ásýnd og landslagi, og um leið vernd víðerna, er mikil, þ.e. héraendis er stór hluti villtasta prósentis víðerna sem eftir eru í Evrópu. Slíka kröfu eiga komandi kynslóðir á okkur sem nú lifum að við stöndum vörð um þessi verðmæti.

NSS telja það ekki samrýmast markmiðum laga um vernd óbyggðra víðerna að húsagerð, hönnun og frágangur gistimannvirkja á miðhálandi Íslands, þjóðlendu og óbyggðum víðernum, sé frjáls og að hvergi séu veittar upplýsingar um það hver skerðing yrði á hinum óbyggðu víðernum af tillögunum. Ljóst er að margir leitarmannakofanna sem nú standa eru bæði lágrestari en 5,5 metrnir sem lagt er til að heimilt verði að reisa og eru svo lágstemmdir í umhverfi sínu að þeir skerða ekki óbyggð víðerni í skilningi 5. gr. náttúruverndarlaga nr. 60/2013.

Í lögunum, sem tóku gildi í nóvember 2015, er ákvæði um verndarmarkmið þar sem segir að stefnt skuli að því að standa vörð um óbyggð víðerni landsins og í gildandi Landsskipulagsstefnu er þetta áréttað að því er varðar miðhálandi Íslands. Lögin hafa að geyma nýja skilgreiningu slíkra víðerna. Þrátt fyrir það er engu kortlagningu á óbyggðum víðernum á svæðunum ellefu að finna í tillögunum sem kynntar hafa verið af hálfu Hrunamannahrepps. Þá er engar upplýsingar þar að finna um hve mikið tillögurnar myndu skerða óbyggð víðerni. Því uppfylla tillögurnar ekki lagaákvæði um upplýsingar sem þurfa að liggja til grundvallar skipulagsákvörðunum af því tagi sem hér um ræðir; á svæðum innan miðhálandis Íslands sem væntanlega hafa að geyma óbyggð víðerni í dag skv. skilgreiningu laga.

Í lögbundinni [umsögn](#) sinni frá 9. ágúst 2019 um skipulagslýsingu sagði Náttúrufræðistofnun Íslands: „Stofnunin telur þó að setja eigi óbyggð víðerni sem sér umhverfisþátt en ekki er fjallað um víðerni í töflu 4 bls. 15. Þó ekki sé líklegt að miklar breytingar verði á víðernum vegna deiliskipulagsins sem slíks þá er rétt að fjalla sér[s]taklega um þann þátt þar sem áhrif á víðerni geta hæglega verið óbein t.d. eftir því hvaða starfsemi er í viðkomandi skálum/hálendismiðstöðum. Aukin uppbygging og aukin umferð hefur t.d. áhrif á þann þátt í skilgreiningu á óbyggðum víðernum í lögum um náttúruvernd sem snýr að því að hægt sé að njóta náttúrunnar í víðernum án truflunar. Það þarf því að fara varlega ef hálandið á ekki að tapa sérstöðu sinni.“

NSS sjá að Hrunamannahreppur hefur ekki orðið við þessum tilmælum Náttúrufræðistofnunar, en hvorki hefur verið gert grein fyrir tilmælunum né fjallað um það hvers vegna ekki var farið eftir þeim. Þrátt fyrir að

matsspurninguna „Hefur skipulagið áhrif á víðerni?“ sé að finna í töflu 4 í tillögunum er ekki lagt neitt mat á áhrif á víðerni með setningunni í 5.2: „Uppbygging eða umferð í kjölfar hennar er ekki metin það umfangsmikil að hún skerði víðerni“, þar sem ekki er gerð nein grein fyrir því hvernig þetta mat fór fram, engin kort sýna núverandi óbyggð víðerni á svæðunum og hvernig þau yrðu ef stefna tillagnanna myndi ná fram að ganga. Ekkert mat hefur því farið fram, í skilningi skipulagslaga nr. 123/2010 eða laga um umhverfismat áætlanana nr. 105/2026 á því hvaða áhrif áformin hefðu til skerðingar óbyggðra víðerna skv. náttúruverndarlögum, eins og tilmæli Náttúrufræðistofnunar lutu að.

Tillagan uppfyllir því ekki lagaskilyrði um upplýsingar sem fram þurfa að koma í henni. NSS telja þann annmarka sem er á tillögunni, að ekki liggur fyrir nein kortlagning eða mat á víðernaskerðingu er fylgja muni áformunum, vera verulegan og leggur til að ef ekki verði horfið frá því að auka við byggingarmagn og þar með umferð, verði tillagan lögð fram að nýju skv. 1. mgr. 40. gr. skipulagslaga þar sem bætt hefur verið úr annmarkanum.

3. Deiliskipulagstillagan rúmast ekki innan gildandi aðalskipulags

Deiliskipulagstillagan vegna Leppistungna er í ósamræmi við gildandi aðalskipulag Hrunamannahrepps. Í slíku tilviki þarf skv. 2. mgr. 41. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 að auglýsa breytingu á aðalskipulagi í síðasta lagi um leið og deiliskipulagið. Engin slík áform eru orðuð í auglýsingu sveitarfélagsins.

Uppfyllir tillagan ekki ákvæði laga nr. 123/2010 um samræmi deiliskipulags við aðalskipulag. Því er ekki lagaheimild fyrir henni og getur hún þ.a.l. ekki tekið gildi.

4. Krafa um heildstætt mat

Samantekið taka deiliskipulagstillögunar ellefu til þess að heimilt byggingarmagn yrði 2.725 m². Þær byggingar sem nú standa á deiliskipulagssvæðunum eru um 640 m² að flatarmáli, sé rétt lesið úr tillögunum, en ekki er þar getið um flatarmál þriggja torfkofa, auk þess sem á nokkrum stöðum er misræmi á milli texta í auglýsingu annars vegar og greinargerðar hins vegar. En sé mið tekið af þessum samtölum **myndi heimiluð aukning flatarmáls bygginga vel ríflega fjórfaldast**.

Samanlögð stærð lóðanna ellefu yrðu samkvæmt tillögunum tæpir 566 ha eða 5,66 km², en aðalskipulag heimilar ekki svo mikið svæði.

Gistirýmum myndi fjölga og verða samtals 325 inni á sjálfu miðhálandi Íslands á þessu svæði (utan Kerlingarfjalla þó) á þeim sjö svæðum sem heimilt yrði að byggja eða auka gistirými á. Fjöldi gistirýma myndi fara úr samtals 127, sem þau eru nú. Í dag dreifist sá fjöldi á sex svæðanna, sem hvert hefur á bilinu 10 til 24 gistirými. Myndi fjöldi gistirýma samtals **nær þrefaldast** gengju áætlanirnar eftir og yrðu á bilinu 30 til 85 á hverju þeirra sjö svæða þar sem gisting yrðri heimiluð.

Nýjar byggingar/endurbyggingar yrðu leyfðar með 5,5 metra mænishæð þar sem nú eru lágreistar byggingar. Þá er gert ráð fyrir allt að sjö metra háu húsi og veitingasölu í Svinárnesi, þar sem umfangsmest gistirýmið yrði heimilað með allt öðru þjónustustigi en tíðkast á miðhálandi Íslands, en í Svinárnesi er nú engin raunveruleg starfsemi; aðeins lágstemmdar byggingar leitarmannahúss.

Til allra þessara staðreynda verður að taka tillit, þegar skoðað er hver heildaráhrif framkvæmdanna yrðu gengju áætlanirnar eftir, enda eru þær allar á svæði sem tilheyrir miðhálandi Íslands, óbyggðum víðernum skv. náttúruverndarlögum nr. 60/2013 og Landsskipulagsstefnu, sem og þjóðlendum skv. lögum nr. 58/1998.

Hinn 12. júní 2019 veitti Náttúrufræðistofnun Íslands lögbundna [umsögn](#) sína um skipulagslýsingar Bláskógabyggðar fyrir sex fjallaskála á hálendinu. Í umsögninni fagnaði stofnunin því almennt að gert væri deiliskipulag fyrir skála- og ferðaþjónustusvæði þar sem ekkert slíkt væri, en sagði að það „[...] væri eðlilegt, þar sem um marga skála er að ræða innan miðhálandisins, að gerð sé grein fyrir **heildarstefnu um skála á hálendinu eða hálendismiðstöðvar**. Vissulega er vísað í almenn atriði í t.d. Landsskipulagi og aðalskipulagi Bláskógabyggðar en ekki tekið á því hver sé heildarstefnan og afstaða til einstakra skála til framtíðar að öðru le[ý]ti en því sem hér er lagt til. Á t.d. að fjölga skálum í framtíðinni, á að setja hámark um stærð skála eða á bara að bæta í ef umferð eykst um hálendið eða einhverjum dettur í hug að nýta ný svæði? Eða er gert ráð fyrir að á einhverjum tímapunkti þurfi jafnvel að takmarka umferð um tiltekin svæði? Hefur einhver umræða farið fram um t.d. tengsl við Hálendisþjóðgarð og stýringu á umferð um miðhálandið almennt“ (feitletrun NSS).

NSS telja þessi sjónarmið ekki síður eiga við um tillögur Hrunamannahrepps og furðar sig á því að lagt sé upp í vegferð með niðurbútaðar deiliskipulagstillögur, sem eiga sér ekki raunverulega stoð í aðalskipulagi sveitarfélagsins.

4.1 NSS telja að deiliskipulagstillögurnar ellefu varði leyfisveitingar sem séu umhverfismatsskyldar, þegar litið sé á áformin í samhengi, og því falli áætlanirnar í heild undir ákvæði laga nr. 105/2006.

Í deiliskipulagstillögum, 5. kafla, *Umhverfisáhrif*, er þessi fullyrðing: „Deiliskipulagið fellur ekki undir lög um umhverfismat áætlaða nr. 105/2006, þar sem ekki er mörkuð stefna er varðar leyfisveitingar til framkvæmda sem tilgreindar eru í lögum um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000.“

NSS telja þvert á móti að áformin skuli umhverfismeta og að þau falli undir gildissvið laga nr. 105/2006. Vísa samtökin til 10. gr. laga nr. 105/2006 um umhverfismat áætlaða um hvaða viðmið skuli vera um hvort áhrif áætlunar telist veruleg (sjá næsta undirkafla hér á eftir) og reglu sem fram kemur i. og ii. liðum 1. töluliðar í 2. viðauka laga nr. 106/2000 um mat á umhverfisáhrifum framkvæmda um að meta þurfi áhrif allrar framkvæmdarinnar, umfang hennar og samlegð með öðrum framkvæmdum, en ekki einungis sem hluta af stærri framkvæmdum (e. project splitting). Engin ákvörðun Skipulagsstofnunar liggur fyrir um að þessi áform í heild skuli ekki umhverfismeta.

Samtökin benda á að markmið laga um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000 er m.a. skv. a- lið 1. mgr. 1. gr. , „að tryggja að áður en leyfi er veitt fyrir framkvæmd, sem kann vegna **staðsetningar**, starfsemi sem henni fylgir, **eðlis eða umfangs** að hafa í för með sér umtalsverð umhverfisáhrif, hafi farið fram mat á umhverfisáhrifum viðkomandi framkvæmdar“ (feitletrun NSS). Um er að ræða áform, sem eru innan þjóðlenda og auk þess innan væntanlegs Hálendisþjóðgarðs og leiðir það þegar af þeirri ástæðu til þess að líkur eru með því að framkvæmdir þar skuli umhverfismeta.

Í i-lið 1. töluliðar 2. viðauka sömu laga segir að við mat á því hvort framkvæmd teljist umhverfismatsskyld skuli líta til eðlis framkvæmdar: „Athuga þarf eðli framkvæmdar, einkum með tilliti til: i. stærðar, hönnunar og umfangs framkvæmdarinnar í **heild**“ (feitletrun NSS). NSS telja, með hliðsjón af eðli og heildarumfangi, að verði við mat á eðli framkvæmdar þannig að líta til allra fyrirætlananna í heild.

Skilgreining framkvæmdar sem fram kemur í 3. gr. laganna styður ekki frekar en markmiðsákvæðið eða önnur gögn, þar með talið túlkun úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála og Evróputilskipanir sem íslensk lög eru innleiðing á, þá niðurstöðu að heimilt sé að búta áætlun um framkvæmdir niður með þeim hætti sem gert er í lýsingum fyrir deiliskipulagstillögurnar. Hér er vísað til úrskurðar ÚUA í máli nr. 60/2015 (Kerlingarfjöll) þar sem áfangaskipting umhverfismats var úrskurðuð ógild og máli nr. 83/2015 (Kjalvegur) þar sem forsendur úrskurðarnefndarinnar voru að heildarmat á framkvæmd hefði átt að fara fram. Sama niðurstaða verður dregin af ákvæðum Viðauka IV, b-liðar 1. mgr. tilskipunar 2011/92/ESB eins og henni var breytt með tilskipun 2014/52/ESB sem bindandi eru fyrir íslensk stjórnvöld, en þar segir að upplýsingar um sem koma skulu fram í umhverfismati framkvæmdar séu: „ b) lýsing á efnislegum eiginleikum **allrar framkvæmdarinnar**, [...]“ (leturbreyting NSS)

4.2 NSS telja að deiliskipulagstillögurnar standist ekki ákvæði laga um umhverfismat áætlaða

NSS telja að ekki sé farið að fyrir mælum laga nr. 105/2006 um umhverfismat áætlaða í deiliskipulagstillögum.

Þegar metið er hvort líklegt er að umhverfisáhrif skipulags- og framkvæmdaáætlaða verði veruleg skal skv. 6. og 7. t.l. b-liðar 10. gr. laga nr. 105/2006 líta til gildis svæðis vegna sérstaks náttúrufars og menningarminja og áhrifa á svæði eða landslag sem viðurkennt er að hafi verndargildi á landsvísu eða alþjóðavettvangi, auk samlegðar og sammögnunaráhrifa skv. 1. t.l. Allar ellefu tillögurnar varða svæði sem viðurkennt er að hafi verndargildi á landsvísu og á alþjóðvísu og sammögnunaráhrif verða mikil af svo mörgum svæðum. Tillaga að friðlýsingu Kerlingarfjalla er í vinnslu, sem og tillaga umhverfis- og auðlindaráðherra að frumvarpi um Hálandisþjóðgarð, sem öll ellefu deiliskipulagssvæðin myndu falla innan. Ljóst hlýtur því að vera að svæðin eru talin hafa mikið verndargildi. Í 3. og 46. gr. náttúruverndarlaga eru markmið um vernd óbyggðra víðerna og friðlýsingu þeirra, en a.m.k. tíu svæðanna falla væntanlega undir skilgreiningu óbyggðra víðerna skv. 5. gr. laganna þar sem í mörgum tilvikum er um lágstemmdar byggingar og litla umferð að ræða, þó Hrunamannahreppur hafi ekki lagt fram neina kortlagningu óbyggðra víðerna í tillögum sínum eins og áður sagði, og er það galli. Eins og fyrr er bent á, hefur að mati NSS fráleitt verið litið til þess að um er að ræða áætlanir um miklar framkvæmdir og mörg svæði á sjálfu miðhálandi Íslands, sem til stendur að gerar að þjóðgarði.

Ekki er í tillögum að finna upplýsingar í hverri deiliskipulagstillögu um tengsl hennar við aðrar deiliskipulagstillögur, eins og leiða má af áskilnaði a-liðar 2. mgr. 6. gr. laga nr. 105/2006.

NSS benda á að tillögum er ábótavant að því leyti að grunnástandi og líklegri þróun þess og valkostum við skipulagsáformin er þar hvorki lýst né umhverfisáhrif þess metin og þau borin saman við áformin, svo sem skylt er skv. b-lið 2. mgr. 6. gr. laga nr. 105/2006. Þetta á til að mynda bæði við um álag af ferðamennsku og skerðingu óbyggðra víðerna.

Ekki er fjallað um verndarmarkmið skv. 2. og 3. gr. náttúruverndarlaga, líkt og um vernd óbyggðra víðerna og bakkagróðurs, sbr. 46. og 62. gr, svo sem skylt er skv. e-lið 2. mgr. 6. gr. laga nr. 105/2006 og hvernig tekið er tillit til þeirra.

Ákvæði f- og h-liða 2. mgr. 6. gr. laga nr. 105/2006 eru ekki uppfyllt, þar sem ekki er útlistað hvernig áhrif raunhæfra valkosta yrðu, að teknu tilliti til markmiðs skipulagsins og ekki er gerð grein fyrir ástæðum þess að sá kostur er valinn sem ert er í hverju tilviki eða því lýst hvernig matið fór fram.

Ekkert af þessu var heldur gert í aðalskipulagi Hrunamannahrepps 2016-2032 eða umhverfismati þess, að því er varðar þau svæði sem deiliskipulagstillögurnar tíu taka til.

Loks verður ekki séð að fyrir liggi umsögn náttúruverndarnefndar sveitarfélagsins eða afstaða til hennar og gera NSS athugasemd við það. Hlutverk náttúruverndarnefnda er skýrt í 14. gr. náttúruverndarlaga og benti Náttúrufraeðistofnun Hrunamannahreppi sérstaklega á það í umsögn sinni um skipulagslýsingar 9. ágúst 2019.

4.3 NSS telja að tillögurnar uppfylli ekki ákvæði skipulagsreglugerðar

NSS telja að tillagan uppfylli heldur ekki skilyrði 5.4. gr. skipulagsreglugerðar nr. 90/2013 um umhverfismat, en skv. ákvæðinu skal, óháð því hvort skipulag fellur undir gildissvið laga nr. 105/2006, meta; „meta líkleg áhrif af fyrirhuguðum framkvæmdum og starfsemi á aðliggjandi svæði og einstaka þætti áætlunarinnar sjálfar svo sem á vistkerfi, auðlindir, landslag, ásýnd, útsýni, hljóðvist, loftgæði, hagkvæmni, veðurfar, varðveislugildi og svipmót byggðar og einstakra bygginga o.fl. umhverfisþætti eftir því sem efni skipulagsins gefur tilefni til“, og er vísað um það til undirkafla 4.2 hér að framan.

Í tillögum skortir einnig á að gerð sé skv. 5.4. gr. skipulagsreglugerðar „grein fyrir matinu og niðurstöðu þess í greinargerð deiliskipulagsins. Jafnframt skal því lýst hvernig skipulagið samræmist markmiðum skipulagsreglugerðar, sbr. 1.1. gr. og markmiðum deiliskipulags, sbr. 5.1.1. gr.“ og er aftur vísað til umfjöllunar í undirkafla 4.2 hér að framan. Er meðal annars fráleitt gerð grein fyrir matinu, eins og rakið er í undirkafla 4.2 og

ljóst er einnig að deiliskipulagstillögurnar taka alls ekki nægt tillit til þess markmiðs að við hönnun mannvirkja sé tekið mið af lýðheilsu, fagurfræði, hagkvæmni, vistkerfi og þeim arfi sem felst í náttúru, landslagi, sögu og menningu svæðis.

5. Auglýsingar og kynning ekki í samræmi við lög

Í skipulagsreglugerð og 40. gr. skipulagslaga er mælt fyrir um hvernig skuli staðið að kynningu og auglýsingu deiliskipulagstillagna og aðdraganda þeirra.

Í þeim tilvikum sem hér um ræðir voru ekki uppfyllt ákvæði laganna eða 5.6.1. gr. reglugerðarinnar, þar sem hvorki fór fram almenn kynning áformanna á fundi með íbúum né lágu áformin frammi almenningi til skoðunar á þann hátt sem fullnægjandi getur talist skv. ákvæðinu. Ekki voru uppfyllt lagaákvæði 3. mgr. 40. gr. um auglýsingu og kynningu fyrir íbúum og öðrum hagsmunaaðilum með áberandi hætti. Virðist enda enginn íbúi eða hagsmunaaðili hafa komið að athugasemdum á vinnslustigi.

Áformin voru kynnt í staðarmiðli á sumarleyfistíma, 24. júlí 2019, en ekki var þó upplýst hvar unnt væri að nálgast gögnin og þau voru ekki aðgengileg þegar leitað var eftir þeim. Leitaði fulltrúi NSS eftir upplýsingum um áformin í kjölfar auglýsingarinnar, en ekki var unnt að fá upplýsingar eða aðgang að skipulagslýsingunum eftir að þær höfðu verið þannig auglýstar en, skipulags- og byggingarfulltrúi var kominn í sumarleyfi og staðgengill hans var veikur. Fulltrúinn var í sumarleyfi til 13. ágúst 2019 en hins vegar lauk athugasemdafresti almennings daginn eftir, eða 14. ágúst 2019. Þegar gögnin voru loks gerð aðgengileg, eftir ítrekaðar fyrirspurnir fulltrúa NSS, var þannig nokkuð liðið á skamman frest almennings til að gera athugasemdir við áformin, og þar á auki var kynningartíminn á háannatíma ferðaþjónustufólks og bænda og á sumarleyfistíma flestra annarra; semsagt á alversta tíma fyrir allan almenning. Þetta gengur gegn ákvæðum 3. mgr. 40. gr. skipulagslaga og ákvæðum skipulagsreglugerðar.

Tillögurnar varða einnig augljóslega aðila utan sveitarfélagsins, þar sem hér er um þjóðlendur og miðhálandi Íslands að ræða, en ekki er kunnugt um að nein kynning hafi verið með þeim hætti sem mælt er fyrir um í slíkum tilvikum skv. 5.6.1. gr skipulagsreglugerðar. Þá voru engar aðalskipulagsbreytingar kynntar, eins og áður er vikið að.

Deiliskipulagið vegna Leppistungna, sem nú er auglýst, uppfyllir heldur ekki skilyrði um að hún, forsenda hennar og umhverfismat hafi verið kynnt íbúum sveitarfélagsins og öðrum hagsmunaaðilum á almennum fundi eða á annan fullnægjandi hátt og að sú kynningin sé auglýst með áberandi hætti eins og löggin mæla fyrir um. Ríkar kröfur verður að gera til sveitarfélags sem kys að leggja fram deiliskipulagstillögur á þjóðlendu og miðhálandi Íslands, til að kynna áformin rækilega og á landsvísu.

NSS leggja til að ef deiliskipulagstillögurnar ellefu verða ekki dregnar til baka, verði áformin kynnt að nýju þar sem tekið hefur verið á öllum form- og efnisannmörkum á fyrri tillögum.

6. Ferðamennska á miðhálandi Íslands

NSS telja ánægjulegt er að sjá að metnaður skuli vera fyrir stuðningi við ferðaþjónustu á Hrunamannafrétti, þar sem fyrir eru fjallaskálar sem sumir hverjir hafa þegar verið gerðir upp af alúð.

Verðmæti miðhálandisins sem ferðamannasvæðis liggja skv. [rannsóknunum](#) ekki síst í víðernum og öræfaupplifun í fámenni. NSS benda á mikilvægi þess að skipulag á Hrunamannafrétti taki mið af þessu, enda er slíkt í samræmi

við Landsskipulagsstefnu 2015-2026 sem taka ber mið af við skipulagsgerð. Áhugavert getur einmitt verið að þróa göngu- og reiðleiðir í þessum anda, sé vel að verki staðið.

Fjallaskálar á borð við þá sem fyrir eru á þeim stöðum, utan Kerlingarfjallasvæðisins, sem deiliskipulagstillögurnar fjalla um, hafa hafa almennt lágstemmt yfirbragð sem verðmætt er að halda í, þ.e. þeir teljast tæpast skerða óbyggð víðerni skv. nógildandi lagaskilgreiningu – þó að slík kortlagning hafi ekki farið fram. **NSS vara hins vegar við og gera alvarlega athugasemd við stórtæka uppbyggingu**, sem sumar hugmyndanna bera vott um, og eru fyrst og fremst Svínárnes, en einnig Fosslækur, Helgaskáli og Leppistungur nefnd í því samhengi.

Í deiliskipulagstillögnum kemur fram að ekki liggi fyrir tölur um fjölda gistinátta í núverandi fjallaskálum á afrétti Hrunamanna, en þrátt fyrir það ganga deiliskipulögin út á áform um mikla fjölgun þeirra. NSS benda á mikilvægi þess að byggja skipulagsgerð og ákvarðanir á góðum grunngögnum og hvetja sveitarstjórn Hrunamannahrepps til að beita sér fyrir rannsóknnum á núverandi ferðamennsku á afréttinum, sem og þolmörkum, áður en lengra verður haldið. Annars verður tilgangur skipulagsins eðlilega óljós.

Í deiliskipulagstillögnum er vísað til þeirrar stefnu aðalskipulags Hrunamannahrepps 2016-2032 að bæta þjónustustig á hálendisvæðum. NSS vekja sérstaka athygli á því að aukin þjónusta, t.a.m. sala veitinga, dregur að skv. [rannsóknnum](#) að þjónustusinnaða fjöldaferðamenn, en bægir frá hinum náttúrusinnuðu. Þeir fyrrnefndu valda hins vegar meira álagi á umhverfið; eru síður meðvitaðir um virðingu fyrir náttúrunni og viðeigandi umgengni. Miklar rannsóknir þarf áður en ráðist yrði í skipulag líkt og deiliskipulagstillögurnar gera ráð fyrir.

NSS benda á að rík ábyrgð fylgir því að beina auknum fjölda ferðamanna inn á viðkvæm hálendisvæði. Stór áskorun er að halda svo um tauma, að hin miklu verðmæti sem í lítt snortinni náttúru og víðernum hálendisins felast bíði ekki hnekki sökum ágangs. Sýna þarf hinum viðkvæma, hægvaxta öræfagróðri tilhlítandi virðingu, en auk þess er bent á að rannsóknir sýna að verðmæti hálendisins felast, í huga ferðamanna, ekki síst í **fámenninu og sterkri upplifun öræfakyrðar á hinum fágætum víðernum**¹.

Á þessu byggir Landsskipulagsstefna, sem gerir ráð fyrir að uppbygging þjónustu sé á **jaðri** hálendisins og styðji þannig við atvinnurekstur í byggð um leið og hálendinu er hlíft við of miklum innviðum sem rýra myndu gildi þess.

Á grundvelli framansagðs beina NSS því til sveitarstjórnar Hrunamannahrepps að fara að öllu með gát og vanda til verka við stuðning við ferðamennsku á hálendisvæðum hreppsins, þar með talið með viðhlítandi rannsóknnum. Áriðandi er að skipulagið sem stefnumótunarverkerkfæri byggir undir slíkt, en snúi þróuninni ekki upp í hið andstæða.

7. Aðflutningur heys fyrir hesta

Varðandi aðflutt hey inn á hálendið fyrir hesta benda NSS á að áriðandi er að vanda vel val þess. Með heynu mega ekki undir nokkrum kringumstæðum berast ágengar, framandi tegundir er valdið gætu líffræðilegri fjölbreytni skaða. Heyið þarf að vera úr innlendum grastegundum í samræmi við náttúrfar svæðisins þannig að leifar þess styðji við eðlilega gróðurframvindu, en raski henni ekki.

II. Athugasemdir við deiliskipulagstillögu vegna Leppistungna; færðar fram með fyrirvara um það sem fram hefur komið í kafla I hér að framan.

- NSS fagna því í grunninn og telja jákvætt að unnið sé deiliskipulag fyrir skálasvæðið í Leppistungum, þar sem þegar séu mannvirki og þjónusta.
- Í texta auglýsingar, sem og við samanburð valkosta á bls. 14 í greinargerð segir: „Heimilt verður að stækka núverandi gistiaðstöðu um allt að 100 m² eða byggja nýtt hús.“ Á bls. 11 í greinargerðinni, í kafla 3, Deiliskipulag; undirkafla 3.1, Lóðir og byggingarskilmálar, segir hins vegar: „Innan byggingareits B1 er heimilt að stækka núverandi gistiaðstöðu um allt að 100 m² og byggja nýtt hús allt að 100 m² [...] Hámarks byggingarmagn á byggingareit B1 er 370 m²“ (feitletrun er NSS). Einnig er í auglýsingunni getið 55 m² húss, til viðbótar við önnur á svæðinu, sem hvergi annars staðar er nefnt og á sér ekki stoð í raunveruleikanum.

Til frekari glöggvunar er hinn misvísandi texti um byggingarmagn listaður hér upp:

Byggingarmagn í Leppistungum:	
Skv. auglýsingu á utu.is	Skv. greingargerð, bls. 10-11
70 m ² hús byggt 1987	70 m ² hús byggt 1987
55 m ² hús byggt 2007	
Gamalt leitarmannahús (stærðar ekki getið)	Gamalt leitarmannahús/torfkofi (stærðar ekki getið)
Hesthús, 36 m ²	Hesthús, 36 m ²
	Salerni í sér húsi (stærðar ekki getið)
Samtals 161 m², auk leitarmannahúss	Samtals 106 m², auk leitarmannahúss og salernis

Áformað byggingarmagn í Leppistungum	
Skv. auglýsingu á utu.is	Skv. greingargerð
Stækkun um 100 m ²	Stækkun um 200 m ²
Stækkun hesthúss um 64 m ²	Stækkun hesthúss um 64 m ²
Samtals 164 m² stækkun	Samtals 264 m² stækkun
	Hámarks byggingarmagn 370 m ²

Á milli auglýsingar og greinargerðar er um mikið ósamræmi að ræða, og munar þar 100 m² á áformum um stækkun. Gera NSS athugasemd við mjög villandi texta og telja ástæðu til að skipulagstillagan sé kynnt að nýju.

- Tillagan gerir ráð fyrir allt að 5,5 metra mænishæð, en ljóst er að það er mun hærri bygging en nú er á staðnum og hefði mögulega áhrif til skerðingar óbyggðra víðerna. Ljóst virðist af ljósmynd í skipulagstillögu að mannvirkin sem fyrir eru á staðnum skerða líklega ekki víðerni skv. skilgreiningu laga. **Hins vegar liggur engin kortlagning fyrir af því hvernig eða hvort ný mannvirki myndu skerða víðerni. Skipulagstillagan stenst því ekki lög og ber að vísa henni frá.**
- **Áætlanir um að auka byggingarmagn 3,5 falt miðað við það sem nú er og um að meira en tvöfalda fjölda gistirýma eru stórfelldar og þarf að umhverfismeta í samhengi við önnur áform sem fjallað er um í þessari umsögn.**
- **Rök skortir fyrir svo stórra lóð innan þjóðlendu, 5 ha, og gera NSS athugasemd við það.**
- Stærð skipulagssvæðis, 5 ha, er fimmföld sú stærð sem heimild er fyrir skv. aðalskipulagi Hrunamannahrepps 2016-2032, þar sem svæðið er skilgreint allt að 1 ha að stærð. **Ekki er því lagaheimild fyrir tillögunni.**
- **Afstaða auglýstrar deiliskipulagstillögu ekki sýnd með viðunandi hætti á uppdrætti.** Deiliskipulagssvæðið í Leppistungum er ekki sýnt í samhengi við næsta nágrenni eða stöðu þess innan aðalskipulags með neinum
-
- viðhlítandi hætti, né heldur sýnir tillagan afstöðu til hinnar tíu sem á unan komu; sjá einnig athugasemdir þar um í kafla I.

Náttúruverndaramtök Suðurlands

Af athugasemdum NSS er ljóst að samtökin telja fjölmarga ágalla vera á deiliskipulagstillögu fyrir Leppistungur, sem og á hinum tíu sem áður hafa verið auglýstar. Dragi Hrunamannahreppur þessar ellefu tillögur ekki til ekki til baka, leggja samtökin til að þær fari í nýtt kynningarferli skv. 1. mgr. 40. gr. skipulagslaga þar sem bætt verði úr ágöllum þeirra.

5. febrúar 2020

Náttúruverndarsamtök Suðurlands
kt. 640605-0730

netfang: natturuvernd@nss.is